

17.5.2018

LAUSUNTO hallituksen esityksestä lukiolaiksi / HE 41/2018 vp Eduskunnan
Sivistysvaliokunnalle

Erilaisten oppijoiden liitto ry

Erilaisten oppijoiden liitto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä lukiolaiksi.

Liiton näkökulmasta hallituksen ehdotus uudeksi lukiolaiksi sisältää paljon tärkeitä ja kannatettavia näkökulmia opiskelijoiden oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Lain tavoitteet ovat korkealla, ja niiden saavuttamiseen on määritelty hyviä keinoja. Toteutuessaan keinot edistävät opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia yleisesti, ja niiden vaikutus voi olla suuri erityisesti oppimisvaikeuksia omaavien opiskelijoiden kohdalla. Oppimisvaikeudet lisäävät tutkitusti myös koulu-uupumisen ja mielenterveysongelmien riskiä.

Erilaisten oppijoiden liitto pitää erityisen tärkeinä pykälä 13 (Opintojen järjestäminen), 25 (Oikeus saada opetusta ja opintojen ohjausta), 28 (Oppimisen tuki), 33 (Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen ja opiskelijakunta) ja 37 (Opiskelijan arvioinnin perusteet) ja niiden perusteluja. Jatkossa lain noudattamista tulee kuitenkin seurata systemaattisesti ja varmistaa, että koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset noudattavat sitä aloitteellisesti kaikilta osin.

Erittäin tärkeä on kirjaus **yksilöllisen tuen** antamisesta. Oppimisvaikeudet ovat moninaiset, ja tarvittavat tuen muodot vaihtelevat yksilöllisesti. Hyvä ja opiskelijoiden yhdenvertaisuutta lisäävä kirjaus lain perusteluissa on, **ettei tuen saaminen edellytä lääketieteellistä diagnoosia** tai muuta lääkärin lausuntoa.

Hyvä kirjaus lain perusteluissa on myös lukion **erityisopettajan konsultatiivisen roolin** toteaminen. On tärkeää huolehtia siitä, että opiskelijat saavat tarvitsemaansa tukea kaikissa oppiaineissa ja kaikilta opettajilta. Siksi erityisopettajan tulee tarpeen mukaan konsultoida aineenopettajia ja osallistua tarvittavien tuen muotojen suunnitteluun myös oppiainekohtaisesti. Vähimmäisvaatimuksena kunkin aineen opettajan tulee olla tietoinen opiskelijan oppimisvaikeudesta ja ymmärtää sen aiheuttamat hankaluudet. Opettajan tulee aina tarvittaessa voida konsultoida erityisopettajaa opetusmenetelmistä sekä poikkeavista opintojen suorittamisen ja arvioimisen tavoista.

Erilaisten oppijoiden liitto pitää opiskelijan oikeusturvan kannalta kuitenkin ongelmallisena, jos laissa ei säädetä tuen antamiseen liittyvästä *päätöksenteko- sekä oikaisu- ja muutoksenhakumenettelystä*. Ilman tällaista säädöstä opiskelijan keinot vaatia ja saada tarvitsemaansa tukea ovat heikot, jos koulutuksen järjestäjä/oppilaitos ei syystä tai toisesta, esimerkiksi resurssien puutteisiin vedoten, tukea järjestä. Jos hallinnollisista menettelytavoista ei erikseen säädetä, tuen antamisen oppilaitoskohtaisen seurannan ja arvioinnin merkitys entisestään korostuu.

Jos laissa säädetään oppimisen tuen antamisesta *tarpeen mukaan*, tarpeen arvioiminen jää koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille/opettajille. Siksi on ensiarvoisen tärkeää, että **tuen antamiseen on kaikissa lukioissa riittävästi osaamista sekä riittävät taloudelliset resurssit**. Tämä edellyttää oppimisvaikeuksiin ja erilaiseen oppijuuteen liittyvien sisältöjen merkittävää lisäämistä sekä opettajankoulutuksessa että opettajien täydennyskoulutuksessa.

Opiskelun **digitalisoitumisen vaikutuksia** oppimiseen ja opiskelijoiden hyvinvointiin ei vielä juuri tunneta, ja oppimisvaikeuksia omaavien opiskelijoiden kohdalla vaikutukset voivat olla monen suuntaisia ja yllättäviä. Digitalisoitumisen vaikutuksia tulee seurata ja tutkia sekä varmistaa, että se ei aiheuta uudenlaista uhkaa opiskelijoiden yhdenvertaisuudelle ja lisää joidenkin kohdalla opinnoista syrjäytymisen riskiä.

Lain perusteluissa todetaan, että oppimisen tuesta ei säädetä voimassa olevassa lukiokoulutusta koskevassa lainsäädännössä, mutta **tukea on jo nykyisin järjestetty laajasti**. Erilaisten oppijoiden liitolla ei ole käytettävissään selvitystä tällä hetkellä lukioissa järjestettävästä tuesta, mutta opiskelijoiden ja heidän

vanhempiensa yhteydenottojen ja kertoman perusteella Liitolle muodostunut käsitys vallitsevasta tilanteesta ei ole yhtä myönteinen. Moni oppimisvaikeuksia omaava opiskelija on kokenut ja edelleen kokee, ettei oppimisen tukea juuri ole lukiossa tarjolla. Oppimisvaikeutta ei ole lukiossa välttämättä otettu puheeksi tai puheeksi ottaminen ei ole johtanut tukitoimiin. Tukiopetusta tai mahdollisuutta opiskella osittain pienemmässä ryhmässä ei ole järjestetty, eikä vaihtoehtoisia tapoja osoittaa osaaminen ole ollut käytössä. Kirjoitusvirheet ovat alentaneet kokeiden (muiden kuin äidinkielen) arvosanaa siitä, mihin niiden asiasisältö olisi oikeuttanut. Opettajakunta ei ole huomannut opiskelijan kokemaa huonommuuden tunnetta ja kohtuutonta kuormitusta eikä tarjonnut sen vähentämiseksi tukea.

Viime keväänä ylioppilastutkinnon suorittaneen lukivaikeuksisen AMK-opiskelijan (synt. 1998) kommentti hänen lukiossa saamastaan tuesta:

”Tärkeää olisi mielestäni, että opettajat oikeasti kysyisivät oppilaalta, jolla on lukivaikeus, miten he voisivat auttaa, ja keskustelisivat oppilaan kanssa mahdollisuuksista. Itseltäni vain kaksi opettajaa koko koulusta keskusteli asiasta kanssani ja auttoi minua selvittämään, mitä kaikkea tarvitsen. Tuki pitäisi mielestäni tulla opettajilta suoraan, sillä oppilaat ovat enimmäkseen tekemisissä heidän kanssaan ja opettajalla on suuri vaikutus opiskeluintoon. Itse en jaksanut opiskella kunnolla opettajien kanssa, jotka keskittyivät vain opettamaan asian isolle laumalle ilman mitään keskustelua aiheesta. Mutta jos oli opettaja, joka keskusteli luokan kanssa ja jäi aina odottamaan tunnin jälkeen, jos joku haluaisi jutella/kysellä aiheesta, nousivat arvosanani huomattavasti. --- Mielestäni myös arvosanoissa painotetaan liikaa kokeeseen. Aktiivisuudella ja yrittämisellä tulisi olla enemmän vaikutusta. Ainoastaan kaksi opettajaa on mielestäni ottanut huomioon aktiivisuuteni koko lukion aikana. --- Opettajille pitäisi kertoa enemmän millä kaikilla keinoilla he voivat tukea opiskelijoita. Harva opettaja tiesi, miten he voivat auttaa. Opiskelija ei välttämättä myöskään itse tiedä tuen mahdollisuuksista.”

Erilaisten oppijoiden liitto painottaa yksilöllisen ja tarpeen mukaisen, kokonaisvaltaisen tuen merkitystä opiskelijalle, jolla on oppimisvaikeuksia. Oppimisen tuen vähimmäisvaatimuksia ovat:

- ymmärtävä ja kannustava suhtautuminen ja opiskelijan vahvuuksien huomaaminen
- keskusteleva opetus siten, ettei opiskelu painotu liikaa lukemiseen ja kuuntelemiseen
- mahdollisuus rauhalliseen tilaan, käsillä tekemiseen (”stressilelu”) ja liikkumistaukoihin tai muuhun, mikä yksilöllisesti edistää keskittymistä
- henkilökohtainen, yksilöllinen ohjaus 1) itselle luontaisten oppimisen ja opiskelun tapojen ja toimivien oppimisen tuen välineiden löytämiseen 2) itsenäiseen etä- ja virtuaaliopiskeluun ja 3) opiskelun ja muun elämän tasapainottamiseen uupumisen ehkäisemiseksi
- mahdollisuus ainakin osittain suorittaa kokeita suullisesti ja osoittaa osaaminen muilla kuin kirjoittamiseen perustuvilla tavoilla

Ensiarvoisen tärkeää on myös lisätä opiskelijoiden osallisuutta koulun toiminnassa ja opetuksen kehittämisessä. **Oppimisvaikeuksia omaavien opiskelijoiden kokemusasiantuntijuutta** tulisi hyödyntää opetuksessa käytettävien menetelmien, osaamisen osoittamisen ja arvioinnin kehittämisessä.

Erilaisten oppijoiden liitto on kansalaisjärjestö, jonka tarkoituksena on edistää erilaisten oppijoiden yhdenvertaisuuden toteutumista arjessa, opinnoissa ja työelämässä. Liitto on yli 20 vuoden ajan nostanut oppimisvaikeuksiin ja erilaiseen oppijuuteen liittyviä asioita ja kokemuksia keskusteluun ja tuonut erilaisten oppijoiden näkökulmaa esiin yhteiskunnan eri foorumeilla ja verkostoissa. Näiden vuosien aikana Liitto on vaikuttanut tiedon ja ymmärryksen lisääntymiseen erilaisesta oppijuudesta kasvatus- ja opetusalan ammattilaisten, virkamiesten ja päättäjien sekä yleisesti kansalaisten keskuudessa. Suurin osa Liiton jäsenyhdistyksistä toimii vapaaehtoisvoimin järjestäen alueillaan vertaistukea, ohjausta ja neuvontaa ja koulutusta.